

**SUURI
HARPPAUS
HUIPULLE
KIINAN TIE URHEILUN
SUPERVALLAKSI**

MIKKO KNUUTTILA

LIKE

© Mikko Knuuttila ja Like Kustannus / Kustannusosakeyhtiö Otava 2021

Kansi: Tuomo Parikka

LIKE

Like Kustannus
Helsinki
www.like.fi

ISBN 978-951-1-37048-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2020

Sisällysluettelo

Aluksi	7
Kiinalaisista nimistä	13
1. luku	
Kaikki alkoi Helsingistä	15
2. luku	
Pingisdiplomatia avasi Kiinan	37
3. luku	
Rodunjalostus tuotti supertähden	56
4. luku	
Näin Kiina palasi olympialaisiin ja sai uusia sankareita.....	79
5. luku	
Mitalikoneen karu kääntöpuoli	95
6. luku	
Man alainen armeija.....	110
7. luku	
Bruce Lee, Shaolinin mystiset munkit ja toisinajatteleva vapaaottelija.....	127
8. luku	
Näin Kiina tuli kaapista	144
9. luku	
Miksi Kiinan miehet eivät pärjää maailman suosituimmassa lajissa?	160
10. luku	
Savon mäissä tehdään kiinalaisia olympiavoittajia	184
Vielä kymmenen muuta merkittävää kiinalaisurheilijaa.....	204
Kiinan kansantasavallan historiaa	220
Kiinan urheilun tärkeät päivämäärät	226
Lähteet.....	238
Hakemisto.....	243
Kirjoittajasta	247

Aluksi

Tämän kirjan idea alkoi itää Pekingissä elokuussa 2008. Olin tuolloin kaupungissa raportoimassa kesäolympialaisista *Ilta-Sanomiin*, ja vaikka olin ennen kisoja lukenut paljon Kiinasta, todellisuus paikalla hämmästytti. Muistan elävästi, kuinka ensimmäisenä iltana katsoin ulos hotellihuoneeni ikkunasta ja näin ulkona kaukaisuuteen jatkuvan korkeiden rakennusten loputtoman rivistön. Läheisen talon seinässä oli valtavan korkea valotaulu. Siinä pyöri silmiä häikäisevän kirkkaasti välkkyvä mainos, jonka päätähtenä oli punahuulinen hymyilevä kiinalaiskaunotar. Näky toi mieleeni *Blade Runner* -elokuvan. Tunsin päätyneeni tulevaisuuteen, vaikka vain pari vuosikymmentä aikaisemmin Peking oli ollut rutiköyhän kehitysmaan pääkaupunki.

Kolme viikkoa kestänyt kisamatkani oli täynnä ällistyksen aiheita. Avajaisten mahtipontisuus, kiinalaisurheilijoiden voittokulku kisalajeissa ja Pekingin upouudet metrolinjat tekivät vaikutuksen. Maailman väkirikkein maa oli modernisoitunut ja vaurastunut kuin silmänräpäyksessä. Kaikkialla välkkyivät valomainokset, ja monikaistaiset moottoritiet olivat täynnä uusia autoja. Vielä puhemies Maon kuoleman aikaan vuonna 1976 Kiina oli ollut harmaa ja ankea maa, jonka kansalaiset elivät vailla kosketusta ulkomaailmaan ja jossa ainoat sallitut huvitukset olivat kommunismia ylistävät vallankumousoopperat.

Maon ideoima suuri harppaus oli todella tapahtunut, mutta täysin eri tavalla kuin hän oli unelmoinut. Kollektivistoidun ihanneyhteiskunnan asemesta Kiina oli valjastanut markkina-

talouden kehityksensä moottoriksi ja painellut eteenpäin kuin F1-moottorin konepeltinsä alle saanut perheauto. Miten Kiina oli talousihmeensä tehnyt, ja miksi maa oli valinnut juuri urheilun välineeksi kasvaneen valtansa esittelyyn? Olympialaisten aikana askarruttaneet kysymykset olivat yhä mielessäni, kun lähdin lukuvuodeksi 2017–2018 opiskelemaan shanghailaiseen Fudanin yliopistoon Helsingin Sanomain säätiön stipendiaattina.

Kiinan maineikkaimpiin kuuluvassa yliopistossa opiskelin maan yhteiskuntakehitykseen keskittyvässä *Chinese Society* -maisteriohjelmassa. Opiskelun ohella seurasin aktiivisesti Shanghain urheiluelämää: kävin Kiinan jalkapalloliigan otteluissa, kaupungeissa pelanneen KHL-seuran Kunlun Red Starin peleissä, yleisurheilun Timanttiliigan osakilpailussa ja snookerin Shanghai Masters -turnauksessa.

Harrastin Shanghaissa itsekkin urheilua ja pääsin ihmettelemään kiinalaisen urheilukulttuurin erityispiirteitä. Kävin juoksemassa kotini viereisen Tongji-yliopiston urheilukentällä, jossa samaan aikaan alueen rouvat kiersivät rataa kävellen takaperin: sitä pidetään erityisen terveellisenä. Fudanin yliopistosarjan jalkapallo-otteluissa kokoonnuttiin ennen ottelua sivurajalle ryhdikkääseen rivistöön ja marssittiin kentälle jonossa kuin Mestarien liigan kamppailuissa konsanaan. Ennen peliä erotuomari tarkisti jokaisen pelaajan varusteet, sillä säärisuojien käyttö oli turvallisuussyihin vedoten kiellettyä. Shanghaissa asuvilla suomalaisilla on salibandyjoukkue Hakkapeliitat, jonka harjoituksissa oli mukana Kiinan maajoukkuepelaajia. He panivat tupakaksi heti treenien jälkeen harjoitushallimme katsomossa.

Shanghaissa asuessani etsin kirjaa, joka olisi avannut minulle Kiinan urheiluhistoriaa ja -kulttuuria ja tarjonnut vastauksia minua askarruttaneisiin kysymyksiin. Pettymyksekseni en sellaista kirjaa löytänyt. Kotimaahan palattuani samat kysymykset jatkoivat elämää päässäni. Ajatus siitä, että kirjoittaisin tuon kirjan itse, ei jättänyt minua rauhaan.

Kiinan urheiluhistoria on – kuten maan historia ylipäänsä – pitkä ja monipolvinen. Esimerkiksi kiinalaisten kamppailulajien historia johdetaan joissakin teoksissa kiinalaisen sivilisaation myyttisen perustajan Keltaisen keisarin aikoihin yli neljäntuhannen vuoden päähän. Tässä kirjassa käsiteltävän ajanjakson päättin rajata Kiinan kansantasavallan aikaan, eli aikaan vuodesta 1949 eteenpäin. Näiden reilun seitsemänkymmenen vuoden aikana on tapahtunut valtaosa niistä muutoksista ja valinnoista, jotka ovat luoneet nykyisen kiinalaisen urheilukulttuurin. Kiinasta on kasvanut urheilun supervaltta, joka säännöllisesti haastaa Yhdysvallat ja Venäjän taistelussa kesäolympialaisten mitalitaulukon ykkössijasta. Tokion olympialaisissa kesällä 2021 Yhdysvallat ohitti Kiinan mitalitaulukossa vasta viimeisenä kisapäivänä ja vei voiton yhden kultamitalin erolla.

Käsittelen myös yhteiskunnan kehitystä ja politiikan tapahtumia, joilla on ollut valtava vaikutus Kiinan urheiluun. Kiinalaiset urheilujohtajat syyttävät herkästi muita maita ”urheilun politisoinnista”, kun puhe osuu arkoihin paikkoihin, kuten mahdollisiin olympiaboikotteihin Tiibetin tai Xinjiangin tilanteen vuoksi. Kiinassa urheilua ja politiikkaa ei kuitenkaan ole mitenkään mahdollista erottaa toisistaan, sillä urheilun suuret kehityskulut ovat kaikki valtion ohjaita. Se näkyy jopa urheilun hallinnossa. Kiinan urheiluelämää johtaa urheiluministeriö, jolla on määräysvalta myös Kiinan olympiakomiteaan ja lajiliittoihin.

Olen jakanut kirjan kymmeneen lukuun, jotka etenevät suurin piirtein kronologisesti. Kukin luku valaisee Kiinan urheiluhistoriaa omasta näkövinkkelistään, yksilöiden ja eri urheilulajien tarinoiden avulla. Historiaa ei käydä läpi laji lajilta tai sekunti sekunnilta, se ei olisi yhden teoksen sivumäärän puitteissa mahdollistakaan, mutta kirjan luvut antavat kokonaisnäemyksen Kiinan urheilun merkittävistä tapahtumista ja niihin vaikuttaneista yhteiskunnallisista voimista. Lisäksi esittelen kymmenen merkittävän kiinalaisurheilijan elämäntarinat ja kertaan vuosi vuodelta

läpi Kiinan kansantasavallan historian sekä urheiluhistorian merkittävät tapahtumat.

Koska mikään ei synny tyhjästä, aluksi on syytä luoda nopea katsaus Kiinan urheilun historiaan ennen kansantasavallan perustamista. Tuhansia vuosia kestänyt Kiinan dynastia-aika päättyi Xinhai-vallankumoukseen, joka johti Qing-dynastian viimeisen keisarin Pu Yin luopumiseen vallasta helmikuussa 1912. Rappeutuneen dynastian hallitsija oli tuolloin kuusivuotias pikkupoika. Takana oli vuosikymmeniä jatkunut sekasorron aika, jolloin ulkovallat käyttivät häikäilemättömästi hyväkseen Kiinan heikkoutta ja teknologista takapajuisuutta ja kiristivät maalta muun muassa alueluovutuksia.

Kiinan perinteinen miehen malli oli kungfutselainen herrasmies, jonka pitkät sormenkynnet viestivät siitä, ettei hänen tarvinnut käyttää käsiään fyysiseen työhön. Usein kerrottu tarina Tianjinista kuvastaa vanhoja kiinalaisia asenteita. Britannian konsuli kutsui kaupungin korkeimman virkamiehen vierailulle Qing-dynastian viimeisinä vuosina. Aterian jälkeen konsuli halusi esitellä vieraalleen suosikkipeliään tennistä ja pelasi näytösottelun kiinalaisen virkamiehen seurattessa kentätapahtumia kiinnostuneena. Oli kuuma kesäpäivä, joten pelaajat vähistä vaatteistaan huolimatta hikoilivat kovasti. Ottelun jälkeen konsuli kävi kysymässä vieraaltaan, miten oli tämän mielestä pelannut. Virkamies vastasi: ”Hyvä! Hyvä! Hyvä! Harmi vain, että jouduit tekemään niin paljon töitä: olet ihan väsynyt ja valut hikeä. Olisi ollut paljon parempi, jos olisit palkannut jonkun pelaamaan puolestasi.”

1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä ja 1900-luvun alkupuolella nuoret kiinalaiset alkoivat kyseenalaistaa vanhaa kulttuuria ja luoda katseita länteen: mitä aiemmin barbaareina pidetyiltä ulkomaalaisilta voisi oppia? Yksi oivalluksista oli länsimaisen urheilun ja ruumiinkulttuurin harjoittaminen. Jos kiinalaiset vahvistaisivat kehojaan länsimaisten esikuvien tavoin, Kiinasta tulisi vahva valtio, jota ei enää poljettaisi. Jo Qing-dynastian vii-

meisinä vuosina Kiinaan perustettiin urheiluakatemiaita ja maahan saapui uusia urheilulajeja länsimaisten työntekijöiden ja lähetysaarnajien mukana. Uudet urheiluharrastukset saivat innokkaan vastaanoton etenkin koulutetun kaupunkilaisnuorison keskuudessa.

Ruumiinkulttuurista innostuneiden nuorten joukossa oli Hunanin maakunnasta kotoisin oleva opettajaopiskelija Mao Zedong, jonka ensimmäinen julkaistu teksti oli vaikutusvaltaisessa *Xin Qingnian* (Uusi nuoriso) -lehdessä ollut essee nimeltä *Tutkielma ruumiinkulttuurista*. Mao kirjoitti tekstin 23-vuotiaana vuonna 1917. Siinä hän valitti Kiinan kansan heikkenevän jatkuvasti ja halusi maanmiestensä aloittavan systemaattisen harjoittelun, jotta Kiinan sotilaallinen voima kohentuisi. ”Fyysisesti heikot ihmiset eivät uskalla käyttää aseita, koska eivät pysty ampumaan tarkasti tai heittämään pitkälle. Fyysinen voima kasvaa harjoittelemalla. Niin tulee toimia määrätietoisesti”, Kiinan tuleva kommunistijohtaja Mao kirjoitti.

Qing-dynastiaa seuranneen Kiinan tasavallan aikana urheiluharrastus yleistyi maassa ja sai myös valtiovallan tuekseen. Urheilun voimaa alettiin valjastaa nationalismiin käyttöön. Yksi merkki tästä oli Kiinan perinteisten kamppailulajien voimakas suosiminen ja pyrkimys yhdistää tuhannet alueelliset koulukunnat länsimaisen mallin mukaiseksi kamppailu-urheiluksi. Kiinan tasavalta myös osallistui ensi kerran kesäolympialaisiin Los Angelesissa vuonna 1932. Ainoa Kaliforniaan matkustanut urheilija oli pikajuoksija Liu Changchun, joka jäi alkueriin sekä 100 että 200 metrillä. Liu valitti kaksikymmentäviisi päivää kestäneen laivamatkan vieneen hänen voimansa.

Toinen maailmansota alkoi Kiinassa jo heinäkuussa 1937, jolloin Japani hyökkäsi maahan ja valloitti siitä suuria osia lähes vuosikymmenen kestäneen katkeran konfliktin aikana. Japanin tappion jälkeen sotiminen jatkui lähes keskeytymättömänä, kun Kiinan tasavallan joukot ja kommunistikapinalliset selvittelivät välejäan.

Sota loppui kommunistien voittoon vuonna 1949, jolloin Kiinan kansantasavalta syntyi ja josta tämän kirjan tarina käynnistyy.

Ennen ensimmäistä lukua haluan vielä kiittää kirjan kirjoittamisessa minua auttaneita henkilöitä. Käsikirjoitusta tai sen osia kommentoivat Esko Heikkinen, Juha Kanerva, Heikki Valkama ja Sami Sillanpää. Suuren työn teoksen kieliasun kohentamiseksi teki äitini Merja Hietaharju-Tuuri. Like Kustannuksen ammattitaitoinen henkilökunta auttoi minua suuresti kirjan synnyn eri vaiheissa. Suuri kiitos kuuluu myös kirjoitustyötä apurahoin tukeneille Journalistisen kulttuurin edistämisseätiölle, Otavan kirjaseätiölle, Suomen tietokirjailijat ry:lle ja Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnalle.

Omistan tämän kirjan vaimolleni Ellinooralle ja kirjoitusprosessin aikana meille syntyneelle tyttärelle Sylville. Nimipäiväänsä Sylvi juhlii 8. elokuuta. Samana päivänä vuonna 2008 vietettiin Pekingin kesäolympialaisten avajaisia.

Kiinalaisista nimistä

Kirjassa esiintyvät kiinankieliset sanat ja nimet olen muuttanut latinalaisiksi aakkosiksi pinyin-järjestelmää käyttäen. Olen tehnyt poikkeuksia Suomessa vakiintuneiden nimien kohdalla. Esimerkiksi Kiinan tasavallan johtajan generalissimus Tšiang Kai-šekin nimi kirjoitetaan pinyinillä Jiang Jieshi, mutta tässä kirjassa hän esiintyy suomalaislukijoille tuttuun tapaan Tšiang Kai-šekinä.

Kiinalaiset nimet kirjoitetaan päinvastaisessa järjestyksessä kuin suomalaiset, eli ensin mainitaan henkilön sukunimi ja toiseksi etunimi. Esimerkiksi koripallotähti Yao Mingin sukunimi on Yao ja etunimi Ming.

1. luku

Kaikki alkoi Helsingistä

Kiinan kommunistisen puolueen johtaja Mao Zedong nousi Pekingin keskustassa sijaitsevan Taivaallisen rauhan portin päälle ja julisti Kiinan kansantasavallan perustetuksi 1. lokakuuta vuonna 1949. Portin edustalla sijaitsevalla aukiolla seisleet tuhannet ihmiset heiluttivat punalippuja ja hurrasivat. Rauha oli vihdoinkin tullut. Maata pitkään runnellut sisällissota oli päätynyt punaisten voittoon. Sodan hävinnyt Kuomintang oli vetäytynyt Tšiing Kai-šekin johdolla Taiwanin saarelle ja jättänyt Manner-Kiinan kommunistien käsiin.

Mao ilmoitti puheessaan Kiinan kansantasavallan hallituksen olevan maan ainoa laillinen edustaja ja haluavansa solmia diplomaattisuhteet kaikkien tämän faktan tunnustavien ulkomaavaltioiden kanssa. Taiwanissa voimia kerännyt Tšiing oli kuitenkin jyrkästi eri mieltä siitä, kenellä oli oikeus edustaa Kiinaa kansainvälisesti. Asiasta kehkeytyi katkera maailmanpoliittinen kiista, johon Neuvostoliitto ja Yhdysvallat sekaantuivat innokkaasti.

Kesällä 1952 Kiinoiden kamppailun näyttämöksi muodostui kaukainen Helsinki ja aseeksi valikoitui urheilu.

Wu Chuanyu saattoi väristä kylmästä, kun hän lähestyi lähtökorokettaan Helsingin uimastadionilla. Vaikka oli heinäkuun kolmaskymmenes päivä, sää oli pilvinen ja hänen näkökulmastaan

erittäin kolea. Indonesiassa kasvanut Wu oli oppinut uimaan keskijaavalaista kotikaupunkiaan Surakartaa halkovassa Solo-joesa. Töölön kesä oli Wulle kuin vuoden kylmin aika kotona tropiikissa. Wu ei tosin edustanut Helsingin kesäolympialaisissa synnyinmaataan, vaan Etelä-Kiinan Fujianin maakunnasta Indonesiaan muuttaneiden isovanhempiensa synnyinmaata ja sen uutta kommunistihallintoa.

Wu hyppäsi altaaseen, ja iski kätensä päätykaakeliin minuutti ja 12,3 sekuntia myöhemmin. Aika riitti 100 metrin selkäuinnin alkuerässä viidenteen eli toiseksi viimeiseen sijaan. Britti John Brockwayn voittamassa erässä Wuta hitaampi oli vain portugalilainen Eduardo Barbeiro, jonka päälaji Helsingissä oli vesipallo.

Wun kisat päättyivät alkuerään ja hän palasi Otaniemen kisakylään, jossa Kiinan joukkue ja muiden sosialistimaiden urheilijat asuivat Neuvostoliiton vaakunoilla ja Josif Stalinin kuvilla koristelluissa taloissa. Vaikka Wun lopullinen sijoitus 38 kilpailuun osallistuneen urheilijan joukossa oli vaatimaton 32. sija, häntä juhlittiin Kiinassa suurena sankarina kisojen jälkeen. Wu oli nimittäin ainoa Kiinan kansantasavallan 570:tä miljoonaa asukasta edustanut urheilija, joka osallistui oikeaan kilpailutapahtumaan Helsingin olympialaisissa. Hänen lisäksi Kiina lähetti Suomeen jalkapallo- ja koripallojoukkueet, mutta ne saapuivat paikalle kilpailujen jo alettua. Palloilijat joutuivat tyytymään ystävyyssotteluihin suomalaisia joukkueita vastaan. Myöhästyminen ei ollut kiinalaisten oma vika, vaan johtui monimutkaisesta urheilu- ja maailmanpoliittisesta tilanteesta.

Kiinan olympiajoukkueen kolmella hitaalla potkurikoneella tekemä lentomatka Kiinasta Sainšandin, Ulan Batorin, Irkutskin, Krasnojarskin ja Moskovan kautta Suomeen kesti kolme päivää ja kolme yötä. Joukkueen tulkkina työskenteli 22-vuotias He Zhenliang, josta myöhemmin tuli Kiinan olympiakomitean puheenjohtaja ja pitkäaikainen Kansainvälisen olympiakomitean KOK:n jäsen. Tuhansien kilometrien seikkailu Suomeen oli Hen ensimmäinen lentomatka ulkomaille. Hän muisteli elämäkerras-

saan, kuinka lentokoneet tärisivät ja heilahtelivat puolelta toiselle, kun ne nousivat ilmaan Pekingistä. Sainšandin lentokenttä keskellä Gobin autiomaata jäi karuutensa vuoksi Hen mieleen. Nousussa ja laskussa turbulenssi oli erittäin kovaa ja hirvitti matkustajia.

Heinäkuun 25. päivänä Pekingistä lähtenyt joukkue laskeutui Helsinkiin vasta 29. heinäkuuta. Jalkapallossa ja koripallossa pelattiin tuolloin jo välieriä. ”Tiesimme, että tulisimme myöhästymään, mutta hallituksemme lähetti olympiajoukkueen kisoihin silti. Jo se oli meille voitto, että nostimme lippumme liehumaan olympiakylässä ja osallistuimme päätösseremonioihin”, jalkapalloilija Chen Chengda kertoi uutistoimisto Reutersin haastattelussa Pekingin kesäolympialaisten alla vuonna 2008. Haastatteluhetkellä 78-vuotias Chen muisteli kymmenen päivää kestänyttä vierailuaan Helsinkiin lämpimästi. ”Helsinki oli kaunis kaupunki ja suomalaiset olivat erittäin ystävällisiä. Katsoin paljon olympialaisten kisatapahtumia, etenkin jalkapalloa”, Chen sanoi.

Peliuransa ohella insinööriksi Shanghaissa opiskellut Chen muisti myös Kiinan pelanneen kehnosti Suomea vastaan, sillä jalkapallomaajoukkue oli ensimmäistä kertaa yhdessä. Aika oli tosin hieman kullannut muistoja. Reutersille Chen sanoi pelin Suomen maajoukkuetta vastaan päättyneen 2–0 ja paikallista joukkuetta vastaan 1–1. Todellisuudessa Suomen maajoukkue löi kiinalaiset 4–0 Töölön pallokentällä neljäs elokuuta pelatussa ottelussa, joka päättyi aikakirjoihin myös Kiinan kansantasavallan ensimmäisenä virallisena jalkapallomaatotteluna.

Helsingin Sanomien otteluraportin mukaan Suomi oli ”leikkisää sirkusta” muistuttaneessa ottelussa täysin ylivoimainen. Kiinan maalivahti Zhang Banglun, joka kotikaupungissaan Shanghaissa tunnettiin lempinimellä ”Kaukoidän Teräsovi”, ja maalitolpat pelastivat kaukaiset vieraat pahemmalta löylytykseltä. Kaksi päivää myöhemmin Turussa pelatussa ottelussa Chen ja muut kiinalaiset pärjäsivät paremmin. Peli Turun Weikkojen ja Turun Palloseuran yhdistelmäjoukkuetta vastaan päättyi 0–0.

Kiinan koripallomaajoukkue pelasi Suomea vastaan Helsingin Tennispalatsissa 5. elokuuta ja hävisi 46–52. Kiinan pienikokoinen joukkue sai kehuja etenkin tekniikastaan ja nopeudestaan. Taktisessa osaamisessa oli HS:n mielestä kuitenkin kehitettävää.

Ennen ystävyysotteluita Kiinan olympiakomitean puheenjohtaja Jung Kaotang tarjosi hotelli Kämpissä cocktailit muiden olympialaisiin osallistuvien maiden edustajille, Suomen järjestelykomitean jäsenille ja kansainväliselle lehdistölle. Järjestelykomiteaa edustanut osastopäällikkö E.T. Siirala sai lahjaksi kiinalaisen maljakon, ja Yhdysvaltain nykyaikaisen viisiottelujoukkueen edustaja William Thad McArthur, ammatiltaan Yhdysvaltain armeijan sotamies, kiinalaisen lautasen. Kiinalaisten näkökulmasta tärkeintä oli puheenjohtaja Jungin tilaisuudessa pitämä puhe, jossa hän mainitsi Kiinan saapuneen Helsinkiin Kansainvälisen olympiakomitean KOK:n kutsusta ja ilmoitti Kiinan kansantasavallan urheilijoiden olevan aina valmiit osallistumaan rehtiin kamppailuun minkä tahansa maan urheilijoiden kanssa.

Miksi KOK:n kutsu ja kilpailu ”minkä tahansa maan urheilijoiden kanssa” olivat kiinalaisille niin tärkeitä? Vastaus löytyy suurvaltapolitiikasta ja Kiinan kansantasavallan historiasta, joka vuonna 1952 oli vielä kovin lyhyt.

Nyky-Kiinan katsotaan syntyneen lokakuun 1. päivänä vuonna 1949. Tuolloin Kiinan kommunistisen puolueen puhemies Mao Zedong nousi Pekingin keskustassa sijaitsevalle Taivaallisen rauhan portille ja luki sen edustalle kerääntyneille 300 000 kuulijalle julistuksen Kiinan kansantasavallan perustamisesta.

Hunanin maakunnassa vauraaseen maalaisperheeseen syntynyt Mao oli tuolloin 55-vuotias. Hän oli noussut asemaansa kommunistisen puolueen sisäisissä valtataisteluissa, jotka olivat yhtä armottomia kuin kommunistien yli kaksikymmentä vuotta käymä sota eri vihollisia vastaan.

Kommunistit sotivat generalissimus Tšiang Kai-šekin johtamia Kiinan tasavallan joukkoja vastaan vuodesta 1927 lähtien. To-

sin vuosina 1937–1945 kommunistit ja Tšiing liittoutuivat vastahakoisesti kamppailemaan yhteistä vihollista Japania vastaan. Kun maahantunkeutuja Japani oli lyöty, entiset liittolaiset kävivät lähes välittömästi taas toistensa kurkkuihin kiinni. Sisällissota jatkui entistä katkerampana, kunnes Tšiing Kai-šek ja hänen lyödyt kannattajansa pakenivat kommunistien tieltä Etelä-Kiinan Sichuanin maakunnasta Taiwanin saarelle joulukuussa 1949.

Vaikka kommunistit olivat *de facto* vallassa Kiinan mannermaalla, kansainvälisen tunnustuksen saaminen vallanvaihdolle ei ollut helppoa. Neuvostoliitto ja muut sosialistileirin maat toki tunnustivat uuden liittolaisen auliisti, kuten myös Neuvostoliiton toiveita herkällä korvalla toisen maailmansodan jälkeen kuunnellut Suomi.

Yhä nykypäivänä Suomen ja Kiinan johtajien tavatessa, juhlapuheissa yleensä muistellaan sitä, että Suomi oli yksi ensimmäisistä länsimaista, jotka tunnustivat kommunistisen Kiinan vuonna 1950. Presidentti Sauli Niinistö ei tehnyt poikkeusta sääntöön, kun Kiinan johtaja Xi Jinping kävi Helsingissä vuonna 2017. Niinistö mainitsi puheessaan sekä vuoden 1950 että Kiinan ja Suomen jalkapallomaatottelun Helsingin olympiakisojen yhteydessä.

Vaikka sosialistimaat, Suomi ja muutama muu länsimaa olivat antaneet diplomaattisen tukensa Kiinan kansantasavallalle, Yhdysvaltain tukema Tšiing piti Taiwanissa tiukasti kiinni siitä, että hän oli Kiinan oikea johtaja ja kommunistikapinalliset syrjäytettäisiin pian. Taiwan hallitsi muun muassa Kiinan paikkaa YK:n turvallisuusneuvoston pysyvänä jäsenmaana aina 1970-luvun alkuun saakka, mutta Pekingissä laadittiin koko ajan suunnitelmia perivihollisen syrjäyttämiseksi.

Urheilu ja paikka olympialiikkeessä oli keskeinen osa kahden Kiinan taistelua kansainvälisestä tunnustuksesta. Yksi suurimmista urheilujärjestöjen itselleen kertomista valheista onkin, että urheilulla ja politiikalla ei ole mitään tekemistä keskenään. Päin vastoin, valtiot ovat kautta modernin historian käyttäneet urheilua omien tarkoituksensa ajamiseksi.

Tosin vuonna 1952 Kiina ei olisi tajunnut olympialaisten merkitystä ilman isoveljensä Neuvostoliiton patistusta. Neuvostoliitto oli ennen toista maailmansotaa pysytellyt sivussa olympialiikkeestä, mutta vuoden 1945 jälkeen se näki kisojen olevan oiva kanaava levittää omaa ideologiaansa maailmanlaajuisesti. Neuvostoliitto liittyi Kansainvälisen olympiakomitean KOK:n jäseneksi vuonna 1950, ja Helsingin olympialaisista tuli maan debyytti olympiinäyttämöllä. Neuvostoliitto halusi saada myös maailman väkimmäisen sosialistimaan Kiinan mukaan kisoihin.

Kiinan johtajilla oli 1950-luvun alussa muuta ajateltavaa kuin urheilu. Kommunistit tekivät suurta maauudistusta ja jakoivat entisten suurmaanomistajien tilukset maaseudun köyhille. Yhteensä 47 miljoonaa hehtaaria päättyi noin kolmensadan miljoonan aiemmin maattoman tai pientilallisen käsiin. Väkivaltaisissa puhdistuksissa surmattiin satojatuhansia entisiä maanomistajia. Samaan aikaan kommunistit taistelivat Etelä-Kiinaan jääneitä Tsiang Kai-šekin joukkojen rippeitä vastaan, ja lokakuussa 1950 kiinalaiset joukot ylittivät Jalu-joen ja osallistuivat Korean sisällissotaan Pohjois-Korean puolella. Vastassa oli Etelä-Korean armeijan lisäksi pääosin amerikkalaisista koostuva YK-joukko.

Vuoteen 1953 jatkunut katkera sota tuhosi Korean ja aiheutti miljoonia kuolonuhreja, heidän joukossaan satojatuhansia kiinalaisia sotilaita. Ei siis ihme, että olympialaiset eivät aluksi kiinnostaneet kiinalaisia lainkaan, kun Neuvostoliitto vuonna 1951 vinkkasi Kiinan ulkoministeriötä Helsingin kisoista. Vasta helmikuussa 1952 alkoi tapahtua, kun Neuvostoliiton Kiinan-lähettiläs vaati pikaista tapaamista kommunistipuolueen vaikutusvaltaisen nuorisjärjestön johtajan Feng Wenbinin kanssa. Feng kirjoitti heti tapaamisen jälkeen raportin Kiinan pääministerille Zhou Enlaille, joka ryhtyi välittömästi toimiin Kiinan saamiseksi mukaan Helsingin kisoihin.

Kiina ryhtyi painostamaan Kansainvälisen olympiakomitean KOK:n ruotsalaista puheenjohtajaa J. Sigfrid Edströmiä. Helsingissä Kiinan suurlähettiläs tivasi olympialaisten järjestelykomitean

puheenjohtajalta, KOK:n suomalaisjäseneltä Erik von Frenckelliltä, miksi Kiinaa ei ollut vielä kutsuttu olympialaisiin. KOK:lla oli visainen pulma ratkaistavanaan, sillä se oli toisaalta jo tunnustanut Taiwanin olympiakomitean ja maa oli tulossa mukaan Helsinkiin. Toisaalta Kiinan painostus oli kovaa ja sillä oli Neuvostoliiton tuki takanaan. Ratkaisu venyi lopulta aina KOK:n heinäkuussa 1952 Helsingissä pitämään kokoukseen saakka. Järjestön hallitus ehdotti ensin, ettei Kiinaa eikä Taiwania päästettäisi mukaan kisoihin. Frenckell kuitenkin huomautti, ettei KOK voisi sääntöjensä mukaan enää perua Taiwanin kutsua.

Frenckell teki kompromissiehdotuksen ja esitti molempien joukkueiden hyväksymistä mukaan. Ehdotus voitti äänestyksen äänin 29–22, ja lopulta 18. heinäkuuta, vain päivää ennen Helsingin kisojen avajaisia, KOK lähetti viralliset kutsut Pekingiin ja Taiwanin pääkaupunkiin Taipeihin.

Taiwanille päätös oli kova isku. *Helsingin Sanomat* raportoi, kuinka Taiwanin – tai Formosan-Kiinan, kuten lehti tuolloin maata kutsui – olympiakomitean puheenjohtaja Hoh Gunsun ”vaikutti surulliselta”, kun hän sunnuntaina 27. heinäkuuta otti Helsingissä vastaan kansainvälisen lehdistön. Hoh esitti jyrkän vastalauseensa KOK:n päätökselle kutsua Kiinan kansantasavalta mukaan Helsingin kisoihin. Hänen mukaansa kyseessä oli ”ikävä ennakkotapaus, joka vakavasti vähensi urheilumaailman luottamusta KOK:hon”. Hoh myös kertoi ilmoittaneensa järjestelykomitean puheenjohtajalle Frenckellille, että Taiwan vetäytyy kisoista protestina.

Pekingissä tätä juhlittiin suurena voittona taistelussa perivihollista vastaan. Päivää ennen kuin Kiinan olympiajoukkue lähti kohti Helsinkiä, pääministeri Zhou Enlai tapasi joukkueen johdon ja olympialaisten kulttuuriohjelman osallistuvan akrobaattiseurueen. Zhou ylisti heille Kiinan urheiludiplomaattista saavutusta. ”Kiinan kansantasavalta saavuttaa voiton, kun lippumme liehuu Helsingin olympialaisissa. Myöhästyminen ei ole meidän syytämme”, Zhou totesi. Akrobaateille Zhou sanoi heidän olevan

kansallisaarteita. Pääministeri toivoi, että akrobaatit toisivat esityksillään kunniaa isänmaalle.

Kiinan joukkue saapui Helsinkiin tiistaiamuna 29. heinäkuuta 1952. Heidä vastaanottamassa oli suomalaisten isäntien lisäksi joukko CCCP-paitoihin pukeutuneita neuvostoliittolaisia urheilijoita ja virkailijoita. Kiinalaiset kuljetettiin Otaniemen kisa-kylään, jossa heidät majoitettiin samaan rakennukseen Neuvostoliiton urheilijoiden kanssa. Uteliaille lehtimiehille puhuminen ei kiinalaisurheilijoita kiinnostanut. He kieltäytyivät kaikista haastattelupyynnöistä matkaväsymykseen vedoten. Otaniemen kisa-kylän komendantti päästi lehdistön seuraamaan vain kiinalaisten ruokailua. ”Kohteliaiksi välikäsiksi” luonnehditut henkilöt estivät kaikki lehdistön yritykset lähempään kontaktiin.

Kello 12.30 suoritettiin seremonia, jonka vuoksi kiinalaiset olivat Helsinkiin tulleet. Kansantasavallan lippu nostettiin kolmin-kertaisen hei-huudon ja maan kansallislaulun saattelemana liehumaan muiden olympialaisiin osallistuvien maiden lippujen joukkoon. Tšekkoslovakian joukkueen edustajat jakoivat kiinalaisille kukkia. Kisojen johtaja, jääkärikenraali ja Mannerheim-ristin ritari A.E. Martola piti tervehdyspuheen ranskaksi, englanniksi ja suomeksi. Puhe tulkattiin myös kiinaksi. Puheessaan Martola muun muassa ilmoitti toivovansa, että Kiinan kansantasavallan joukkueelle jäisi miellyttävät muistot vierailustaan ja vierailu olisi omiaan kehittämään kansainvälisiä suhteita.

Kiinan urheiluliiton varapuheenjohtaja Jung Kaotang puhui oman joukkueensa puolesta, kiitti ystävällisestä vastaanotosta ja pahoitteli myöhäistä saapumista. Hän kertoi myös toivovansa saada tutustua Suomen kansaan ja vahvistaa ystävyysiteitä siihen. Jung päätti puheensa kunnan kommunistiliturgin tavoin: ”Kauan eläköön Suomen tasavallan ja Kiinan kansantasavallan kansojen ja urheilijoiden välinen ystävyys. Kauan eläköön rauha.”

Jung Kaotang ehti vielä Helsingissä ollessaan kirjoittaa Kansainväliselle olympiakomitealle kirjeen, jossa hän voimakkain sa-

nankääntein ilmoitti Kiinan kansantasavallan urheiluliiton olevan ainoa KOK:n jäsenyyteen oikeutettu kiinalainen urheilujärjestö. Hän protestoi vahvasti sitä, että KOK oli kutsunut kisoihin myös Taiwanin.

Jung ja muut kiinalaiset Helsingin-kävijät palasivat kotimaahansa sankareina. Lipunnosto, osallistuminen kisoihin ja Taiwanin päihittäminen olivat kaikki suuria voittoja Kiinan kansantasavallalle. Hieman ironista tosin oli, että ainoa Helsingin kisoihin virallisesti osallistunut Kiinan kansantasavallan urheilija Wu Chuanyu oli urallaan ehtinyt edustaa myös perivihollista, eli Tšiäng Kaišekin johtamaa Kiinan tasavaltaa. Indonesiassa jo teini-ikäisenä ennätystuloksia tehnyt Wu kutsuttiin vuonna 1948 osallistumaan Shanghaissa pidettyihin Kiinan kansallisiin kisoihin. Hän voitti uintimatkinsa uusilla Kiinan ennätysajoilla ja hänet valittiin Kiinan tasavallan joukkueeseen Lontoon olympialaisiin samana vuonna. Lontoossa Wu osallistui 100 metrin vapaauintiin, mutta ei päässyt alkuerästään jatkoon.

Uintiuransa Wu oli aloittanut Johnny Weissmullerin innoittamana. Amerikkalainen Weissmuller voitti 1920-luvulla yhteensä viisi olympiakultaa, mutta Wun tietoisuuteen hän tuli Tarzan-elokuvien tähtenä. Weissmuller pääsi Tarzan-sarjassa usein esittelemään uintitaitojaan, ja ajalleen edistyksellinen vedenalaiskuvaus esitteli hänen tehokasta vapaauintitekniikkaansa. ”Ei Wulla ollut uintivalmentajaa. Hän oppi lajin Tarzanista”, Wun vanha joukkueoveri Hwang Hongjiu muisteli, kun Wu nimettiin Kansainvälisen uintiliiton kuuluisuuksien galleriaan vuonna 2017.

Lontoon kisojen jälkeen Wu edusti synnyinmaataan Indonesiassa Maailman nuorison ja opiskelijoiden festivaaleilla Itä-Berliinissä vuonna 1951. Festivaaliohjelmaan kuului myös uintikilpailuja ja Wu voitti hopeaa rintauinnissa ja pronssia selkäuinnissa. Matka Indonesiasta Saksaan kesti 40 päivää ja lyhentääkseen kotimatkaansa Wu joukkueoverineen päätti palata kotiin Pekingin kautta. Kiinassa maan uusi kommunistihallinto otti Wun ja joukkueen

kolme muuta etnisesti kiinalaista jäsentä niin ylitsevuotavan anteliaasti vastaan, että he päättivät jäädä maahan.

Päätös oli iso, sillä Wun kiinan kielen taito ei ollut kaksinen. Hänen kerrotaan joutuneen kommunikoimaan uusien maanmiestensä kanssa tulkkien välityksellä. Wun kerrotaan kirjoittaneen vanhemmilleen kirjeen, jossa hän perusteli päätöstään. ”Tajuan, kuinka suuri kunnia on olla ylpeästi kiinalainen urheilija Mao Zedongin aikana. Olen valtavan iloinen ja otettu siitä, että saan osallistua isänmaan rakentamiseen”, Wu kirjoitti.

Wun sanoissa on propagandan klangi, mutta Kiinan kansantasavallan ensimmäisinä vuosina ilmassa oli myös aitoa innostusta ja optimismia, joka houkutteli etnisesti kiinalaisia ulkomailta takaisin rakentamaan uutta Kiinaa. Esimerkiksi Indonesiasta Kiinaan muutti satojatuhansia kiinalaisjuurisia ihmisiä, joita paluuseen tosin työnsi myös itsenäistyneen Indonesian kiinalaisia kansalaisiaan syrjinyt linja. Kiinaan palanneet joutuivat tulevien kovien vuosien aikana pettymään usean kerran. Wu ei tosin ehtinyt elää tarpeeksi pitkään pettyäkseen.

Kiinan urheilu lähtee Neuvostoliiton viitoittamalle tielle

Kiinan kansantasavallan ensimmäisen olympiaosallistumisen jälkeen seuraavaksi askeleeksi asetettiin menestys kisoissa. Jättivaltio ryhtyi satsaamaan tosissaan urheiluun. 1950-luvun alkupuolella maan virallinen linja oli ottaa oppia ”isoveli” Neuvostoliitolta. Kun Kiinan kansantasavalta perusti vuonna 1955 valtiojohtoisen urheilujärjestelmänsä, malli otettiin sosialismin suurvallalta ja Kiinaan kutsuttiin runsaasti neuvostoliittolaisia valmentajia sekä liikuntatieteilijöitä kouluttamaan kiinalaisia kollegoitaan. Neuvostoliittolaiset asiantuntijat avustivat muun muassa kiinalaisia yleisurheilijoita, lentopalloilijoita, voimistelijoita, uimareita ja koripalloilijoita. Lisäksi useita venäjänkielisiä valmennusoppaita käännettiin kiinaksi.

Kiinalainen huippu-urheilusysteemi alkoi etsiä lahjakkuuksia ja kouluia ammattimaisesti heistä menestyjiä etenkin runsaasti olympiamitaleita tarjoaviin yksilölajeihin. Samaan aikaan Kiinassa ryhdyttiin systemaattisesti lisäämään urheilua koulujen ja yliopistojen opintosuunnitelmiin. Kiina seitsenkertaisti urheiluun käyttämänsä rahamäärän vuosien 1953 ja 1958 välillä. Vuonna 1953 maassa oli runsaat kahdeksansataa huippu-urheilijaa, jotka saivat elantonsa valtiolta. Kolme vuotta myöhemmin heitä oli jo lähes kaksituhatta.

Panostuksen tulokset näkyivät jo kesäkuussa 1956 Shanghaissa käydyssä painonnostomaatteleissa Kiina–Neuvostoliitto. Lavalle asteli vain 149-senttinen mutta jyrkärakenteinen 20-vuotias nostaja Chen Jingkai, joka komensi tankoon 133 kilon painot. Määrä oli puoli kiloa enemmän kuin karpässarjan silloinen työnnön ME-tulos, joka oli amerikkalaisen Charles Vincin nimissä.

Chen hieroi käsiinsä kalkkia keskittynyt ilme kasvoillaan ja käveli painojen luokse. Hänen jalkansa horjuivat hieman, kun hän nosti painot rinnalleen. Yleisö seurasi jännittyneenä, kun Chen huokaisi hetken pitäen painoja solisluidensa päällä. Sitten hän työnsi tangon korkealle päänsä päälle. Kun tuomari näytti käsi-merkin suorituksen hyväksymisestä, yleisö hyppäsi seisomaan ja osoitti villisti suosiotaan Chenille. Hän oli historian ensimmäinen Kiinan kansantasavallasta kotoisin oleva urheilija, joka teki maailmanennätyksen jossakin lajissa.

Työnnön ME-tulos ei järisyttänyt maailmaa, sillä siihen aikaan painonnostokisat ratkaistiin kolmen nostomuodon punneruksen, tempauksen ja työnnön yhteistuloksella, eikä Chen hallinnut punnerrusta ja tempausta läheskään yhtä hyvin kuin työntöä. Siitä huolimatta Chenin saavutus uutisoitiin näyttävästi Kiinassa ja häntä ryhdyttiin kutsumaan painonnostosankariksi. Chen itse muisteli saavutustaan CCTV:n dokumentissa viisikymmentä vuotta myöhemmin. Hän kertoi, kuinka Kiinan kansa 1950-luvulla toivoi kuumeisesti, että maan urheilijat pystyisivät menestymään

kansainvälisesti ja siksi hänen saavutuksensa tuntui erityisen merkittävältä. ”Minä olin ensimmäinen kiinalainen maailmanennätyksen tekijä ja sain sen jälkeen tuntea kansan ilon”, Chen sanoi.

Vuonna 1935 eteläkiinalaisessa Guangdongin maakunnassa syntynyt Chen unelmoi lapsena koripalloilijan urasta, mutta oli liian lyhyt lajiin. Hänen opettajansa suositteli pojalle siirtymistä painonnostajaksi. Puu- ja betonipainoja nuoruudessaan nostellut Chen rikkoi urallaan lopulta työnnön ME:n kymmenen kertaa ennen kuin lopetti uransa 1964 ja siirtyi valmentajaksi ja nousi myöhemmin Kiinan painonnostoliiton johtoon.

Huippu-urheilun lisäksi kommunistit halusivat parantaa koko kansan fyysistä suorituskykyä. Massoille tarkoitetun *Laoweizhi*-järjestelmän esikuva oli sekin Neuvostoliitosta ja tavoitteena oli koulia ”hyväkuntoisia isänmaan puolustajia ja sosialismin rakentajia”. *Laoweizhi*-järjestelmässä asetettiin tarkkoja aika-, sentti- ja painotavoitteita, jotka nuorten tuli saavuttaa. Esimerkiksi koululaisen tuli juosta 60 metriä 9,8 sekuntiin, hypätä 120 senttiä korkeutta ja vetää kymmenen leukaa. Myös tehdastyöläisille ja kommunistisen puolueen virkamiehille laadittiin omat urheiluohjelmansa ja tavoitteensa.

Kansan kunnan kohottamisesta tuli kommunistiselle puolueelle tapa oikeuttaa yksinvaltaansa. Kommunistit sanoivat vuoden 1949 valtaannousunsa päättäneen Kiinan ”nöyryytysten vuosisadan”, joka alkoi Qing-dynastian Britannialle kärsimällä tappiolla ensimmäisessä oopiumisodassa vuonna 1842. Tuona aikana läntiset suurvallat sekä Japani käyttivät häikäilemättömästi hyväkseen Kiinan heikkoutta ja ryöstivät maata siekailemattomasti. Urheilu oli kommunistisen puolueen silmissä kätevä keino vahvistaa kansaa, jotta nöyryytykset eivät enää koskaan toistuisi.

Mao piti elokuussa 1956 Kiinan kansankongressille puheen, jossa hän ylisti puolueen liikuntasaavutuksia: ”Kiina oli ennen maa, jota kutsuttiin raihnaiseksi imperiumiksi, Aasian sairaaksi mieheksi. Taloudellisesti olimme jälkeenyäneitä ja kulttuurisesti

alempiarvoisia. Kiinan kansa viis veisasi hygieniasta. He eivät välittäneet pallopeleistä tai uimisesta. Naisten jalat sidottiin. Miehillä oli poninhännät ja eunukkeja oli yhä. Ihmisten mielestä kuukin oli ulkomailla kirkkaampi kuin Kiinassa. Lyhyesti sanottuna, Kiinassa riitti epäkohtia ulkomaihin verrattuna. Kuuden vuoden aikana olemme kuitenkin onnistuneet muuttamaan Kiinan täysin. Kukaan ei voi kiistää suuria saavutuksiamme.”

Mao toki liioitteli kommunistisen puolueen saavutuksia, mutta puhemiehen asenne oli selvä: urheilu on tärkeä keino saavuttaa Kiinan tarvitsemaa fyysistä ja henkistä voimaa. Sitä kautta maa voisi ansaita taloudellista ja sotilaallista mahtia, saavuttaa ulkomaisten etumatkan ja mennä jopa niiden ohitse kehityksessä.

Wu Chuanyun suurteko johti kuolemaan

Painonnostaja Chen Jingkain lisäksi Kiina sai uusia urheilusankareita. Korkeushyppääjä Zheng Fengrong hyppäsi marraskuussa 1957 Pekingissä lajin uuden naisten ME-tuloksen 177. Hän oli ensimmäinen kiinalainen ME-nainen. Zhengiä kutsuttiin kiinalaismediassa pääskyeksi, joka ilmoitti Kiinan urheilun kevään koitaneen.

Jo ennen Cheniä ja Zhengiä Helsingin olympialaisista tuttu uimari Wu Chuanyu teki suurteon. Hän voitti 100 metrin selkäuinnin kultamitalin Bukarestissa järjestetyillä Maailman nuorison ja opiskelijoiden festivaaleilla elokuussa 1953. Kerta oli ensimmäinen, kun Kiinan kansantasavaltaa edustanut urheilija voitti kansainvälisen suurkilpailun.

Wun voitto oli niin suuri yllätys, että uintikilpailujen järjestäjillä oli vaikeuksia löytää Kiinan lippua ja kansallislaulua palkintoseremonioihin. Lopulta lippu löytyi ja oikea äänilevy saatiin lainattua yleisurheilustadionilta. ”Vapaaehtoisten marssi” kajahti Wun ja Kiinan kansantasavallan kunniaksi. Kiinan joukkueen tulkina myös Romaniassa toiminut He Zhenliang muisteli elämä-